

Այս հեռագիրները արձագանգ դառն դիվանդանային գործառնային և աշխարհային մէջ: Ալեքսանդրապոլից ստացած հրամանի վրա, մայիս 9-ին, դիվանդանային աւտո-գարաթի ծառայողներից, ռազմա-յեղափոխական կոմիտէ ստեղծւեց Կարսում և մի գրութեամբ դիմեց նահանգապետ Ղոր-դանեանին, բերդապետ Փիրումեանին և քաղաքագլուխ Նոհրատեանին՝ պահանջելով 24 ժամայ ընթացքում կտրել ամէն կապ Երևանի հետ, ճանաչել Ալեքսանդրապոլի խորհրդային կառավարութիւնը և շարունակել իրենց պաշտօնավարութիւնը: Նման կարգադրութիւն հասաւ և Մուսայի-լեանից ու Մելքոնեանից: Ըմբոստների կողմն անցան և բերդի գործերի մի մասը և մալահան ու յոյն բնակչութիւնը: Երկու օր քաղաքը մնաց խռովա-րարների ձեռքը:

Կարսից շարժումը փոխադրեց Սարղամիշ ու Կաղզան: Գրսից եկած բոլշևիկների ազդեցութեան տակ Սարղամիշի գործի փոքր մասը կազմեց յեղափոխական կոմիտէ և փորձեց ձեռքը առնել իշխանութիւնը: Զինւորների մէջ կարգապահութիւնը խանդարեց: Յեղափոխական կոմիտէն փորձեր արաւ յարաբերութեան մէջ մտնելու և «եղբայրանալու» սահմանի վրա գտնուող թիւրք զինւորների հետ:

Աւելի աղմկայոյց եղան դէպքերը Նոր-Բայազէտում: Մայիս 13-ին, բոլշևիկների գրգռումով Բասար-Գեշարում կանգնած Համազասպի զնդի կամաւորների մի մասը ըմբոստացաւ և դիրքերը լքելով՝ գնաց Ղարանլուխ, որ չըջանի զինւորական կենտրոնն էր: Այստեղ խռովարարներին միացան տեղի զինւորները: Ըմբոստացած գործի գլուխը անցաւ ուսուցիչ Սարու-խանեանը, որը գրգռիչ ճառերով դրդեց ամբոխին տապալելու կառավարու-թիւնը: Զինւորները ձեռքադրելով գործերի հրամանատար գոր-Սիլիկեանին և ամբողջ սպայութիւնը՝ աղմուկով շարժեցին դէպի Նոր-Բայազէտ և փոքրիկ ընդհարումից յետոյ գրաւեցին մայիս 17-ին:

Այսպիսով, գրեթէ միաժամանակ և միևնոյն ձևով, Հայաստանի գա-նազան կողմերում բռնկւեցին ապստամբութիւններ: Ամէն տեղ ապստամ-բութիւնը կրում էր զինւորական բնակչութիւն: Տեղ-տեղ միայն միացան և բանւորները: Պարզ էր, որ շարժումը կազմակերպւած էր նախօրօք. տեղական աշխատանք էր թափւած բանակում և բանւորութեան մէջ: Շարժման ղեկավարները յոյս ունէին, որ կարմիր բանակը կը հասնի իրենց օգնութեան: Ապստամբները բոլոր տեղերում միևնոյն նշանախօսքերն էին գործածում. — Ռուսաստանի կարմիր բանակը գալիս է ժողովրդին ազա-տելու «գաշնակների լծից». եղբայրական Ռուսաստանը հաց է ուղարկում սովահար Հայաստանին. արդէն Բազուից դէպի Հայաստան են շարժւել ալիւրով և նաւթով բեռնւած գնացքները և այլն: Շատ գրաւիչ խոստում-ներ, և բոլշևիկները լաւ էին հաշւել ամբոխային հոգեբանութիւնը: Սակայն, դէպքերը ստացան բոլորովին ուրիշ ընթացք:

Հայաստանի բոլոր կողմերից հասնող հեռագիրները խռովութիւնների և ապստամբութիւնների մասին մի պահ չփոթեցրին Երևանի ղեկավար չըջանները: Ակններե էր, որ կառավարական մեքենան սպառաւոր չէր